

3. Копець Л. В. Зворотний зв'язок в процесах спілкування: оновлення підходів та методів дослідження / Л. В. Копець, В. І. Гордієнко // Наукові записки НАУКМА. – 2008. – Т. 84 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 49–54.
4. Копець Л. В. Стратегії міжособового зворотного зв'язку: результати дослідження / Л. В. Копець, В. І. Гордієнко // Наукові записки НАУКМА. – 2009. – Т. 97 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 50–54.
5. Копець Л. В. Феноменологія міжособового зворотного зв'язку: результати досліджень / Л. В. Копець, В. І. Гордієнко // Наукові записки НАУКМА. – 2010. – Т. 110 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 39–45.
6. Копець Л. В. Комунікативний світ особистості та його характеристики / Л. В. Копець, В. І. Гордієнко // Наукові записки НАУКМА. – 2013. – Т. 149 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 22–27.
7. Петровская Л. А. Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л. А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – 168 с.
8. Соловьева О. В. Обратная связь в межличностном общении / О. В. Соловьева. – М. : Изд-во МГУ, 1992. – 112 с.

L. Kopets

THE PSYCHOLOGIST IN SITUATIONS OF FEEDBACK

The article describes the problems of professional activity of the psychologist and the typology of situations in which the psychologist sends feedback to others (psychotherapy, counseling, group work, diagnostic practice, the end of the study). The article explains the features of such situations, reveals the pattern of influence of feedback from a professional psychologist, and shows the regularities of the psychological changes that determine feedback, settle rules of conduct for a psychologist in situations when giving feedback is associated with the performance of his professional duties. In the professional activities of the psychologist is necessary to provide normative feedback in the context of such situations. They are the following laws:

1. *Positive feedback contributes to the affirmation of ideas of the personality about its self, supports a positive self concept, promotes good health, but reduces the criticality of the person. Negative feedback helps in personal researching.*

2. *The adoption of feedback from a professional psychologist is influenced by such characteristics of the recipient as the level of self-esteem and mood.*

3. *The establishment of a therapeutic relationship is a logical step in effective professional communication psychologist, provides an optimal context for the exchange of feedback and its adoption, yet it puts a psychologist in the situation of having to solve problems that require creative solutions.*

4. *In terms of diagnostic surveys and studies, providing feedback is the most optimal and easy communicative process.*

The law of establishment of psychotherapeutic relationship of participants is a new result in studying professional activity of the psychologist. At the stage of establishment, professional personal feedback is asymmetrical, and in establishing and strengthening contacts it turns symmetric. The phenomenology of this law of asymmetry is an interesting and promising topic for new research.

Key words: feedback, psychotherapy, counseling, testing, group work, the law of establishment of general psychotherapeutic relationships.

Матеріал надійшов 18.07.2017

УДК 159.96

Боднар А. Я., Макаренко Н. Г.

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛЮДИНИ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Статтю присвячено проблемі акмеїчності у процесі реалізації творчого потенціалу соціального суб'єкта. Це спроба розглянути людину в акмеології як суб'єкта життєдіяльності, здатного до саморозвитку, самоорганізації свого життя й професійної діяльності. Висвітлено методологію акмеології як пошук процесів досягнення людиною вершин в особистісному і професійному розвитку.

Ключові слова: акмеологія, саморозвиток людини, самоорганізація людини, творчий потенціал соціального суб'єкта, самореалізація особистості, особистісно-професійний розвиток людини.

© Боднар А. Я., Макаренко Н. Г., 2017

Постановка проблеми. Акмеїчність, як ознака вершинності в реалізації творчого потенціалу соціального суб'єкта, була наявна на всіх етапах розвитку науки про людину в процесі її розвитку. О. Бодальов у зв'язку з цим зазначає: «...слід ще і ще раз зі всією силою підкреслити, що вирішальна роль в її (унікальної індивідуальності) становленні належить самій людині, особливо, коли вона вступає в пору своєї зрілості» [22, с. 119].

Центральним об'єктом акмеологічного дослідження є соціальний суб'єкт як цілісний феномен на етапі його зрілості, що включений у все різноманіття реальних зв'язків і відносин. Пошуки шляхів самореалізації, розкриття потенціалу особистості здійснювалися завжди, а акмеологічні ідеї про розвиток людини пропонували ще стародавні філософи, такі як Плутарх [24], Транквілл [26], Да Вінчі [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. В обґрунтуванні предмета, методів, структури, теорії акмеології найактивнішу участь взяли представники Петербурзької школи психології О. Бодальов і А. Деркач. Саме їм належать публікації про предмет акмеології у журналі «Питання психології», розділи в навчальному посібнику «Основи загальної та прикладної акмеології» (М., 1995), «Про основи управлінської акмеології» (О. Анісімов, А. Деркач, М., 1996), «Як стати знаменитим або видатним» (О. Бодальов, А. Руткевич, М., 1997).

Враховуючи вищезазначене, можна сформулювати такі **завдання статті**:

- деталізувати провідні методологічні категорії, що сформувалися в руслі акмеологічного підходу до соціального суб'єкта як цілісного феномена на етапі його зрілості;
- узагальнення найпродуктивніших підходів у розв'язанні сучасних методологічних проблем, що сприяють виробленню цілісної методології акмеологічного пізнання.

Виклад основного матеріалу. Вперше поняття «акмеологія» ввів видатний психолог Микола Рибников у 1928 р. для позначення періоду зрілості як найпродуктивнішого, творчого періоду життя людини. Особистісний аспект зрілості розглядали, насамперед, у контексті моральної нормативності поведінки, коли особисті норми й духовні цінності відповідають гуманістичним; коли вони є головними регуляторами поведінки відносно; налаштовують людину на прогресивний розвиток, досягнення високих не лише особистих, а й соціально необхідних позитивних результатів [4; 15; 16].

Специфіку історичного розвитку акмеологічних ідей можна простежити за гуманістичними

філософськими й антропологічними ідеями акмеологічного змісту зі самовдосконалення, рефлексії та мудрості людини, які відображені в працях В. Соловйова, М. Лоського, О. Лосева, отця П. Флоренського [7].

Маючи стародавнє підґрунтя, акмеологія як наука впевнено заявила про себе лише наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. Інтенсивного розвитку набули напрями, пов'язані, насамперед, із професійними досягненнями зрілої особистості, прогресивним особистісно-професійним розвитком людини як суб'єкта діяльності. Нині, окрім загальної акмеології, у зв'язку із завданнями професійного формування та розвитку людини в конкретних сферах діяльності, з'явилися такі гілки акмеології, як управлінська, педагогічна, воєнна, спортивна та ін. [21].

Засновник акмеології Б. Ананьєв розглядав індивідуальність людини як вищий рівень цілісного розвитку особистості, його «акме». Він довів, що вища точка розвитку досягається на перехресті гетерогенних процесів, коли з'являються нові структурно-функціональні інтерактивні утворення, які забезпечують вищі форми поведінки і діяльності людини, в тому числі в екстремальних ситуаціях. Він висунув основну ідею цієї науки, яка вивчає «вершини» життя та професійної діяльності людини. Помістивши акмеологію між педологією та геронтологією, він зазначив, що предметом акмеології є закономірності розвитку зрілої людини засобами освіти [3].

Н. Кузьміна розглядала акмеологію як галузь наукового знання, комплекс наукових дисциплін, об'єктом вивчення якої є людина в динаміці самоактуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення в різних життєвих сферах, у тому числі, в освіті, самостійній професійній діяльності, системі підвищення кваліфікації [19]. Людина в акмеології розглядається як суб'єкт життєдіяльності, здібна до саморозвитку і творчості, до самоорганізації свого життя й професійної діяльності.

Методологією акмеології є пошук процесів досягнення людиною вершин в особистісному і професійному розвитку. «Акме» – вершина в розвитку людини, це перш за все, здібність до проектування і здійснення вищих досягнень у своєму особистісному саморозвитку.

Враховуючи це, можна визначити предмет акмеології як науки про закономірності, умови, чинники та стимули самореалізації творчих потенціалів людини, шляхів розвитку творчої готовності до майбутньої діяльності, досягнення вершин життя та професійної діяльності на різних етапах життєвого шляху [3].

Акмеологічний підхід у вивченні людини розробив Б. Ананьєв як стратегію комплексного підходу до вивчення людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності. Згідно з його концепцією, індивідуальний розвиток людини виражено в трьох планах: етнопсихологічної еволюції психофізіологічних функцій, у якому людина розглядається як індивід; діяльнісного становлення людини та її розвитку як суб'єкта продуктивної діяльності; розкриття своєрідності життєвого шляху, її характеристик як особистості. Результатом об'єднання всіх властивостей індивіда, особистості та суб'єкта діяльності є психічна неповторність людини, її індивідуальність [3].

Виражаючи суть цілісного акмеологічного підходу, О. О. Бодальов зазначає, що акмеологія покликана здійснити комплексне дослідження й дати цілісну картину суб'єкта, який проходить рівень зрілості, коли його індивідуальні, особистісні і суб'єктно-діяльнісні характеристики досягаються в єдності, у всіх взаємозв'язках і опосередкуваннях, для того, щоб активно вплинути на досягнення вищих рівнів, на які може зійти кожний із нас. «Інтеграція даних, що отримуються за такого підходу до вивчення людини, – пише він, – процес надзвичайно важкий, який потребує створення особливої методології, а також техніки їх науково-коректного сполучення один з одним» [5, с. 2].

Закономірності й механізми розвитку людини в період її зрілості, а особливо по досягненні нею найвищого рівня розвитку, вивчає акмеологія. Вона називає мірою зрілості людини і так званою вершиною її зрілості «акме». Це багатовимірний стан людини, що охоплює великий етап її життя й показує, наскільки людина склалася як громадянин, як спеціаліст у певній галузі діяльності, як особистість, що має багато або мало зв'язків із навколишньою дійсністю. Цей стан не є статичним, а, навпаки, відрізняється більшою або меншою варіативністю та змінюваністю. Соціальна акмеологія є однією з прикладних галузей акмеологічного знання. Як зазначає сучасний український філософ В. Андрущенко, вона вивчає розвиток професіоналізму, зрілості компетентності в соціальній сфері.

Усі наукові методи, які застосовують в акмеології, можна поділити на теоретичні та інструментально-практичні, а ті, своєю чергою, на декілька підгруп.

До теоретичних методів акмеологічних досліджень належать:

- логічні (аналіз, синтез, індукція, дедукція, смисловий експеримент);
- математичні (кореляційний аналіз, факторний, дисперсійний, дискримінантний, кластерний та ін.);

- міждисциплінарні (комплексний підхід, системний, функціональний, генетичний, лонгitudний, модельний, біографічний, ситуативний та ін.);

Серед інструментально-практичних методів акмеології можна назвати такі:

- загальнонаукові (спостереження, експеримент, експертні оцінки);
- різних наук (діагностування, моделювання, оптимізація);
- психологічні (тестування, спостереження, бесіда, самозвіт, самоспостереження);
- соціологічні (перепис, опитування, інтерв'ювання, анкетування);
- психофізіологічні (моделювання ситуацій, моделювання психіки, виявлення динаміки емоційного напруження за допомогою детектора брехні);
- власне акмеологічні (акмеограма, акмеографічний опис) [7].

Зрілий вік є періодом практичного, професійного життя людини. Постановка життєвих цілей ґрунтується на принципах та ідеалах, визначених на попередньому етапі, а також на життєвих планах людини. Труднощі, що супроводжують певні етапи життя, долаються бажанням самої людини розвиватися, ставати більш зрілою і відповідальною. Зріла особистість у процесі розвитку самостійно обирає або змінює зовнішню ситуацію свого розвитку, а завдяки цьому змінює і себе.

Визначаючи акмеологію як науку «про закономірності розвитку людини, досягнення створювальної діяльності самореалізації творчого потенціалу», Н. Кузьміна виокремлює як предмет акмеологічних досліджень цілеспрямовану особистість на етапі продуктивної зрілості, коли найбільш успішно проходять процеси самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення [19].

Специфіка акмеології щодо інших наук про людину полягає в тому, що вона досліджує весь життєвий та професійний шлях особистості. Акмеологія вивчає проблеми вдосконалення, корекції професійної діяльності та виходить з того, що вершин професіоналізму й майстерності людина досягає сама, причому професійна діяльність особистості відіграє провідне місце в її долі [17].

У контексті акмеологічного підходу до якісної оцінки праці особистості провідними є поняття майстерність та професіоналізм. За К. Платоновим, майстром слід вважати спеціаліста, який має найвищий рівень розвитку професійних умінь, що спираються на гнучкі навички та творчий підхід. Для досягнення майстерності в професійній діяльності необхідно володіти значними початковими можливостями, а саме: нахилами та здібностями, спеціальними знаннями та вміннями, кваліфікацією та мотивацією.

Отже, акмеологія успішно вирішує завдання досягнення вершин майстерності та професіоналізму засобами навчання та формуючого впливу на особистість, сприяє формуванню ціннісного ставлення до самовдосконалення й розвиває досвід саморозвитку, що дає змогу досягати проєктувального рівня акмеологічного розвитку як результату процесу вищого ступеня розвитку особистості. Цей результат можна досягти у першу чергу через навчання. Таким чином, завданнями освітнього процесу є: формування акмеологічного саморозвитку, творчої активності, самостійності та успішності [2; 13; 25].

Г. Данилова коротко деталізувала провідні методологічні категорії, що сформувалися в руслі акмеологічного підходу:

1) акме як орієнтація на життєвий успіх, досягнення вершини в розвитку учня і вчителя, на розвиток творчого потенціалу і продовження періоду творчої діяльності людини, її соціальну адаптацію у складних умовах буття;

2) зрілість як інтегральний показник досягнення акме, вершини на кожній ступені навчання: першокласники – шкільна зрілість, випускник початкової школи – навчальна зрілість, випускник основної школи – особистісна зрілість, випускник середньої школи – соціальна зрілість, випускник професійної школи (середньої, вищої) – професійна зрілість;

3) акмеологічний аналіз – аналіз процесу і результатів діяльності (навчальної, професійної) крізь призму можливих вершин досягнень, інтегративних показників, «вузлів» зв'язків різних напрямів розвитку людини;

4) системно-комплексна діагностика як технологія та методика акмеологічного аналізу, аналіз взаємодії різних чинників і показників, цілісного розвитку людини в шкільному середовищі;

5) акмеологічне середовище як енергетичний простір школи, її соціум, установка в діяльності вчителів і учнів на успіх, високі результати, творчі пошуки, коли престижно добре вчитися та добре працювати;

6) акмеологічна школа як якісна характеристика діяльності школи та її результатів, як спрямування діяльності в руслі акмеологічної концепції і методології освіти;

7) акмеограма як описування акмеологічних інваріант у суб'єктивних характеристиках праці людини, в її суб'єктивних якостях, які значною ступеністю забезпечують професіоналізм особистості педагога і професіоналізм його діяльності;

8) професіоналізм як вище досягнення в розвитку людини як суб'єкта праці та в результатах її професійної діяльності; якщо «зрілість» – це готовність до наступного кроку життєдіяльності, то «професіоналізм» – це реалізація цієї готовності на оптимальному рівні;

9) акмеологічні технології – це технології забезпечення досягнень кожного учня в умовах варіативності освітніх програм; це технології навчання, виховання і супроводження педагогічного процесу у спільній діяльності психологів, валеологів, соціальних педагогів, класних керівників, учителів;

10) акмеологічна позиція учителя як професійна орієнтація на успіх у власній педагогічній діяльності, в роботі всього колективу школи, в навчанні і вихованні учнів, у розвитку їхнього творчого потенціалу, установка і саморозвиток та ін [10, с. 37].

Названі вище напрями цілісного розвитку людини (професійні, духовні та особистісні), а також ціннісні показники вершин у цих видах розвитку (зрілість) – це все має відносну різницю, взаємопов'язано і взаємодіє у житті людини, в навчанні, якщо воно акмеологічно орієнтоване [20].

Узагальнення найбільш продуктивних підходів у розв'язанні сучасних методологічних проблем сприяє виробленню цілісної методології акмеологічного пізнання. У акмеології вже нині визначено три науково-методологічні орієнтації: природно-наукова, гуманітарна і технологічна.

Цілісний акмеологічний підхід передбачає відповідно до єдиної методології комплексне вирішення завдання дослідження, розвитку і життєво-діяльничої реалізації соціального суб'єкта. Для цього, як стверджують А. Деркач і Н. Кузьміна [13; 19], акмеологія пропонує практикам програми і інструментарій, розраховані на вдосконалення і самоудосконалення професіоналізму мислення й діяльності, що передбачає вивчення результативності власної праці (колективної, групової та індивідуальної) фахівцями – суб'єктами праці:

- моделювання продуктивної, малопроductивної і непродуктивної професійної діяльності, що дає змогу побачити самому фахівцеві, що і чому він робить краще або гірше, ніж інші;
- використання порівняльних моделей з метою навчання і корекції професійної діяльності керівниками, виконавцями, які проходять навчання або підвищують кваліфікацію;
- стандартизований апарат вимірювань для вивчення процесу діяльності і його зв'язки з результатами;
- акмеологічні тренінги [23].

Багаторічні дослідження вчених-акмеологів (Н. Кузьміна, А. Деркач, А. Маркова, С. Пожарський, П. Паутова та ін.) у межах професійної діяльності на основі акмеологічного підходу дали можливість орієнтовно змоделювати структуру професіоналізму суб'єкта діяльності.

У дослідженнях вдосконалення професіоналізму кадрів акцентується на особистісно

професійний розвиток, без якого немає руху до вершин майстерності. Це свого роду внутрішній механізм професійного «акме», формування професійної Я-концепції особистості.

У психолого-педагогічних дослідженнях на особливу увагу заслуговують акмеологічні чинники та умови, що сприяють або заважають досягненню професіоналізму та майстерності. Н. Кузьміна вважає, що акмеологічні фактори – «об'єктивні причини, що зумовлюють самоспрямування особистості до вершин професійної діяльності» [19]. Залежно від цього розрізняють такі акмеологічні чинники: об'єктивні, залежні від реальності та спрямовані на досягнення оптимального результату; суб'єктивні, пов'язані з внутрішніми передумовами міри успішності професійної діяльності особистості (мотиви, спрямованість здібності, компетентність, творчість); об'єктивно-суб'єктивні, що організують професійне середовище та якість управління системою. До загальних акмеологічних чинників А. Деркач та Н. Кузьміна відносять високий рівень мотивації, потребу в досягненні неординарних результатів, професійно-особистісні стандарти, самореалізацію та постійне прагнення вершин професіоналізму [19].

Висвітлюючи питання про шляхи, закономірності та чинники самоспрямування особистості до вершин професійної досконалості, акмеологія розглядає рефлексію як головний механізм оволодіння особистістю професійної майстерності. Це дає змогу розширити підходи до проблеми творчої самореалізації особистості в процесі продуктивної діяльності, сприяє цілісному, конструктивному розумінню знань про людину як носія власного досвіду та соціальних зв'язків. Саме акмеологічний підхід обґрунтовує теоретичні питання становлення професіоналізму під час продуктивної діяльності майбутнього фахівця. Сутність акмеологічного підходу полягає в комплексному дослідженні цілісності суб'єкта, який проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках, з метою сприяння досягнення ним вищих рівнів розвитку.

Найважливішими стають ті принципи, які дають змогу повністю розкрити потенціал людини і спрямувати його на користь організації:

- розвиток творчих здібностей персоналу;
- залучення співробітників до розроблення управлінських рішень;
- опора на систему гнучкого лідерства серед персоналу та особисті контакти працівників із зовнішнім оточенням;
- використання таких методів співпраці з людьми, які забезпечують їх задоволення роботою;
- постійна і цілеспрямована підтримка індивідуальної ініціативи працівників фірми і організацій, які з нею співпрацюють;
- чесність і довіра в ділових відносинах;
- орієнтація на високі стандарти роботи і прагнення до нововведень;
- обов'язкове визначення розміру внеску працівника у загальні результати;
- орієнтація на перспективу розвитку;
- опора на загальнолюдські цінності та соціальну відповідальність бізнесу перед людьми та суспільством загалом [21, с. 344].

Акмеологічна модель – оптимальний варіант особистісно-професійного сходження до акме – є описом ознак результатів рівнів продуктивності. Її визначають: 1) акмеологічні критерії – мірило оцінки професійного становлення; 2) акмеологічні показники (вони ж акмеологічні інваріанти) – професійні завдання певного роду і конкретного рівня розвитку професіоналізму; 3) акмеологічні рівні – ступінь розвитку професіоналізму [27, с. 34–36]. Шляхи і методи розвитку професійної майстерності віддзеркалюються в акмеологічних технологіях. Своєю чергою, акмеологічний алгоритм – це послідовність і етапи розвитку.

Системний аналіз феномена зрілості (єдність процесів професійного і особистісного розвитку) вивчає наука акмеологія, першоосновою становлення якої була психологія. Акмеологія, що виникла на перетині природничих, суспільних, гуманітарних і технічних наук, має інтердисциплінарний характер. Акме – це найвища точка, розквіт, зрілість, найкраща пора. Досвід акмеологічних досліджень особистості і професіоналізму може бути узагальнений і коректно асимільований у контекст сучасної науки. Одне з основних місць посідає тут принцип психосоціального дослідження, предметом якого є не абстрактна особистість, а конкретний суб'єкт. Специфіка предмета акмеології полягає в тому, що для неї не існує цілком онтологічно заданого об'єкта. Проблемне поле загальної і професійної акмеології визначається суб'єктно-діяльнісним підходом. Одним з основних методів акмеологічного дослідження є порівняльний аналіз високопродуктивних і малопродуктивних суб'єктів професійної діяльності. Процес акмеологічного пізнання спрямований на себе і на власну діяльність, тому діагностика в акмеології зосереджується на виявленні того, як особистість стає суб'єктом управління власною поведінкою в особистісній професійній, творчій і духовній сфері. Акмеологічна концепція особистісно-професійного розвитку пропонує акмеологічну модель, яку, своєю чергою, визначають: акмеологічні критерії, акмеологічні показники, акмеологічні рівні,

акмеологічні технології, акмеологічний алгоритм. Вищий рівень виводиться не абстрактно, а за критерієм оптимальності. Основним положенням методологічної підстави цієї науки є акмеологічні закономірності, що реалізуються за допомогою акмеологічних механізмів і акмеологічної динаміки і детермінуються акмеологічними чинниками і акмеологічними умовами. Джерелом саморуку і розвитку є акмеологічні суперечності. Реальні досліджувані параметри особистості як суб'єкта професійної діяльності можуть варіюватися залежно від завдань дослідження. Поняття особистісного зростання, особистісної самореалізації містить кількісні і якісні характеристики. Акмеологічна оптимізація створює найсприятливіші умови для вирішення завдань максимальної самореалізації особистості шляхом досягнення духовного і професійного акме [18, с. 37–39].

Як зазначає Г. Данилова, «акме» – вершина в розвитку людини – являє собою інтегральну формулу здоров'я. Цілісний розвиток молодої людини в системі освіти – це її психофізіологічний розвиток як індивіда, психосоціальний розвиток як особистості, духовно-моральний розвиток мотивів, потреб особистості, саморозвиток і здоров'я людини. Ми в цьому ракурсі розробили модель здоров'я особистості і структура валеологічного виховання випускника школи як здорової особистості на засадах акмеологічного підходу, зміст яких розкривається у стат-

ті «Соціально-терапевтична функція освіти як чинник забезпечення здоров'я суспільства» [11]. Розвиваючи розуміння здоров'я як цілісної характеристики розвитку людини, ми виділяємо у структурі здоров'я сім взаємопов'язаних компонентів: репродуктивний, фізичний, психоемоційний, інтелектуальний, соціальний, особистісний, які об'єднані навколо духовно-морального (стрижневого) компонента здоров'я.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. На нашу думку, тільки в просторі акмеології, сформованій як міждисциплінарне наукове знання, можна говорити про інтегративний підхід до вивчення реалізації професійного, творчого і духовного потенціалу особистості. Вважаємо, що поняття особистісного зростання, особистісної самореалізації має як кількісні, так і якісні характеристики. Кількісний показник – це «висота», «вершина», «пік», «успіх», «діяльність», «свідомість», «особистість»; тобто, в цілому, власне «зростання». Якісний показник – це «глибина», «душа», «людяність», «екзистенція», «духовність», «інтуїція», «творче відчуття», «благородність», «совісність», «честь» і «чесність», «людина – це більше, ніж психіка: людина – це дух».

Акмеологічна орієнтація особливо актуальна для сучасного суспільства, в якому домінують настрої, апатія, бездуховність і погіршення загальної соціальної ситуації. Тому подальшими розвідками з цієї теми ми вважаємо аналіз шляхів розвитку акмеїчності в таких умовах.

Список літератури

1. Акмеология: методология, методы и технологии: материалы научной сессии, посвященной 75-летию члена-корреспондента РАО, Президента МААН Н. В. Кузьминой / [под общей редакцией вице-президента МААН, заслуженного деятеля науки РФ, доктора психологических наук, профессора А. А. Деркача]. – М. : РАГС, 1998. – 230 с.
2. Акмеология : учеб. пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды / Б. Г. Ананьев. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 1. – 230 с.
4. Анисимов О. С. Основы общей и управленческой акмеологии / О. С. Анисимов, А. А. Деркач. – М. : Новгород : РАГС, 1995. – 272 с.
5. Бодалев А. А. Акмеология как учебная и научная дисциплина / А. А. Бодалев. – М. : РАУ, 1993. – 11 с.
6. Бодалев А. А. Вершина в развитии взрослого человека: Характеристики и условия достижения / А. А. Бодалев. – М. : Флинта, 1998. – 287 с.
7. Бодалев А. А. Как становятся великими или выдающимися? / А. А. Бодалев, Л. А. Рудкевич. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2003. – 288 с. – (Советы психолога).
8. Да Винчи Л. Обучение живописца / Леонардо да Винчи // Леонардо да Винчи. Избранные произведения. – Минск : Харвест, 2000. – С. 290–294. – (Классич. филос. мысль).
9. Данилова Г. С. Акмеология – це три «П»: професіоналізм, порядність, патріотизм / Г. С. Данилова // Освіта. – 2003. – № 9 (5026). – 19–26.02. – С. 19–20.
10. Данилова Г. С. Професіоналізм суб'єкта діяльності в контексті акмеології / Г. С. Данилова // Проблеми освіти. – № 54 (спецвипуск № 2). – К. : Інститут інноваційних технологій змісту освіти МОН України, 2008. – С. 32–39.
11. Данилова Г. С. Соціально-терапевтична функція освіти як чинник забезпечення здоров'я суспільства / Г. С. Данилова // Рідна школа. – 2004. – № 1. – С. 12–15.
12. Данилова Г. С. Стратегический методический менеджмент в контексте акмеологии / Г. С. Данилова // Акмеология развития. – СПб., 2006. – С. 102–107.
13. Деркач А. А. Методолого-прикладные основы акмеологических исследований / А. А. Деркач. – М. : Изд-во РАГС, 1999. – 309 с.
14. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Кн. 2. Акмеологические основы управленческой деятельности / А. А. Деркач. – М. : РАГС, 2000. – 536 с.
15. Деркач А. А. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма / А. А. Деркач, Н. В. Кузьмина. – М. : РАУ, 1993. – 23 с.
16. Деркач А. А. Психология развития профессионала : учеб. пособие / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин, А. К. Маркова. – М. : РАГС, 2000. – 124 с.
17. Кабиш-Рибалка А. В. Стратегії пошуку сенсу життя старшокласниками з різними властивостями особистості / А. В. Кабиш-Рибалка // Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / [за загальною редакцією В. О. Моляко]; А. В. Кабиш-Рибалка, В. В. Рибалка. – К. : Освіта України, 2008. – С. 666–693.
18. Комар Ю. М. Самоменеджмент навчання : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Ю. М. Комар ; Донецький ін-

- ринку та соціальної політики. – Донецьк : ДІРСП, 2005. – 132 с.
19. Кузьмина Н. В. Предмет акмеология / Н. В. Кузьмина. – СПб. : Политехника, 2002. – 189 с.
 20. Максимова В. Н. Акмеология школьного образования / В. Н. Максимова. – СПб., 2000. – 232 с.
 21. Маркова А. К. Основы профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 456 с.
 22. Основы общей и прикладной акмеологии. – М. : РАГС, 1994. – 388 с.
 23. Панасюк А. Ю. Психологические основы убеждающего воздействия в профессиональной деятельности: теория и технология : дис. в виде научного доклада д-ра психол. наук / А. Ю. Панасюк. – М. : РАУ, 1992. – 68 с.
 24. Плутарх. Сравнительные жизнеописания : в 3 т. / Плутарх. – М. : АН СССР, 1961.
 25. Психолого-акмеологическое обеспечение саморазвития личности в системе непрерывного образования / под ред. А. А. Деркача. – М. : Изд-во РАГС, 2002. – 357 с.
 26. Транквилл Г. С. Жизнь двенадцати цезарей / Гай Светоний Транквилл. – М. : Наука, 1964. – 376 с. – (Лит. памятники).
 27. Хроленко А. Т. Самоменеджмент: Для тех, кому от 16 до 20 / А. Т. Хроленко. – М. : Экономика, 1996. – 139 с.

A. Bodnar, N. Makarenko

SELF-REALIZATION OF CREATIVE POTENTIAL OF HUMAN: AKMEOLOGICAL APPROACH

The article analyzes acmeism as a feature of the peak in the realization of the creative potential of a social subject. This attempt is to consider a person in acmeology as a subject of life, capable of self-development, self-organization of his life and professional activity. The central object of acmeological research in the article is the social subject as integral phenomenon at the stage of its maturity, which is included in all the diversity of real connections and relations.

The methodology of acmeology as the search for processes of human achievement of the peaks in personal and professional development is highlighted. The object of acmeology is defined as the science of regularities, conditions, factors, and incentives for the self-realization of the creative potential of a person, the ways of developing creative readiness for future activity, achievement of the peaks of life and professional activity at different stages of the life path.

The systematization of theoretical and instrumental-practical methods of acmeological research is done. Leading methodological categories formed in the framework of the acmeological approach are worked out in details.

Keywords: acmeology, self-development of a person, self-organization of a person, creative potential of a social subject, self-realization of personality, personally-professional development of man.

Матеріал надійшов 20.09.2017

УДК 316.6

Гордієнко А. В.

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ТА ЇХНІ ПОЗИТИВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ЕФЕКТИ

У статті досліджено позитивні психологічні ефекти комп'ютерних ігор, проаналізовано психічну діяльність, яка моделюється у процесі комп'ютерних ігор різних жанрів, визначено особливості ігор різних жанрів, показано стійкі зміни в різних аспектах психічної діяльності людей, які захоплюються іграми.

Ключові слова: комп'ютерна гра, жанри комп'ютерних ігор, позитивні психологічні ефекти від комп'ютерних ігор.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному світі розробка комп'ютерних ігор – це могутня індустрія, що динамічно розвивається. У пресі, в наукових публікаціях ак-

тивно обговорюють питання про вплив комп'ютерних ігор на тих, хто ними захоплюється. Дослідникам варто осягнути цей складний феномен сучасного життя усебічно і неупереджено.